

Alicja Rafalska-Łasocha

ORCID [0000-0001-7642-8845](https://orcid.org/0000-0001-7642-8845)

Wydział Chemii UJ, Zakład Chemii Nieorganicznej (Kraków, Polska)

rafalska@chemia.uj.edu.pl

O Marii Skłodowskiej-Curie w 150. rocznicę urodzin

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest obchodom 150. rocznicy urodzin dwukrotnej laureatki Nagrody Nobla, odkrywczyni polonu i radu, pierwszej kobiecie profesor Sorbony, która w rankingu zorganizowanym przez periodyk *New Scientist* uznana została za najwybitniejszą i najbardziej inspirującą uczoną wszechczasów.

W młodości Marii wiele uniwersytetów (w tym także polskie) było zamkniętych dla kobiet, więc Skłodowska studiowała na Sorbonie w Paryżu. Kiedy po studiach nie zaproponowano jej asystentury na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, wróciła do Paryża, poślubiła Piotra Curie i rozpoczęła pracę naukową w jego skromnym laboratorium.

Osiągnięcia naukowe Marii Skłodowskiej-Curie były przełomem w historii nauk ścisłych i podstawą do zastosowania

INFORMACJA O PUBLIKACJI	 Studia Historiae Scientiarum	e-ISSN 2543-702X ISSN 2451-3202		 BRYLANTOWY MODEL OTWARTEGO DOSTĘPU
CYTOWANIE Rafalska-Łasocha, Alicja 2018: O Marii Skłodowskiej-Curie w 150. rocznicę urodzin. <i>Studia Historiae Scientiarum</i> 17, ss. 501–521. Dostęp online: https://doi.org/10.4467/2543702XSHS.18.018.9338 .				
OTRZYMANO: 19.12.2017 ZAAKCEPTOWANO: 21.09.2018 OPUBLIKOWANO ONLINE: 12.12.2018		POLITYKA ARCHIWIZOWANIA Green SHERPA / RoMEO Colour	LICENCJA 	
WWW	http://www.ejournals.eu/sj/index.php/SHS/ ; http://pau.krakow.pl/Studia-Historiae-Scientiarum/			

nowych metod w terapiach onkologicznych. Dla obecnych naukowców jest ponadczasowym źródłem inspiracji i jest podziwiana nie tylko za osiągnięcia naukowe, ale także za odwagę w przełamywaniu barier i pomoc w redefiniowaniu roli kobiet w społeczeństwie i nauce.

W dniu 7 listopada 2017 r. świętowaliśmy 150. rocznicę urodzin Marii Skłodowskiej-Curie. W Polsce i za granicą przez cały 2017 rok zorganizowano wiele wydarzeń, upamiętniających jej życie i osiągnięcia. Niektóre z nich, a także pewne aspekty życia i pracy Skłodowskiej-Curie, zostały opisane w niniejszym artykule.

Słowa kluczowe: *Maria Skłodowska-Curie, promieniotwórczość, odkrycie polonu i radu, jubileusz 150. rocznicy urodzin Marii Skłodowskiej-Curie*

About Marie Skłodowska-Curie on the occasion of her 150th anniversary of the birth

Abstract

The article regards the celebrations of the 150th anniversary of the birth of Marie Skłodowska-Curie – a discoverer of polonium and radium, twice decorated with a Noble Prize, the first woman professor of the Sorbonne, who in the ranking organized by the periodical *New Scientist* was considered the most outstanding and inspiring scientist of all time.

In her youth, many universities (among them also Polish) were closed to women, so Marie Skłodowska studied at the Sorbonne in Paris. When, after her studies, she was not accepted as an assistant at the Jagiellonian University in Kraków (Poland), Marie Skłodowska came back to Paris, married Pierre Curie and started her scientific work in his humble lab.

The scientific achievements of Maria Skłodowska-Curie were a breakthrough in the history of exact sciences and the basis for the application of new methods in oncological therapies.

For modern scientists she is a timeless source of inspiration and is admired not only for her scientific achievements but also for her courage in breaking barriers and helping to redefine the role of women in society and science.

On November 7, 2017, we celebrated the 150th anniversary of Marie Skłodowska-Curie's birth. In Poland and abroad many events were organized during the whole year of 2017 to commemorate her life and achievements. Some of them, as well as some aspects of Skłodowska-Curie's life and work are described in this paper.

Keywords: *Marie Skłodowska-Curie, radioactivity, discovery of polonium and radium, 150th anniversary of Marie Skłodowska-Curie's birth*

1. Wstęp

Maria Skłodowska urodziła się w czasie, gdy Polska nie istniała na mapie świata, a uczeni sądzili, że świat zbudowany jest z atomów, atom natomiast jest jednorodną i niepodzielną cząstką materii. Jej naukowe osiągnięcia były początkiem zmiany podstawowych poglądów na budowę materii i przełomem w fizyce na początku XX wieku.

Maria była najmłodszym dzieckiem z pięciorga rodzeństwa. Wychowywała się w nauczycielskiej rodzinie, w której panował szacunek dla zdobywania wiedzy i w której kultywowano patriotyczne tradycje. Biografia Marii jest powszechnie znana dzięki licznym książkom i publikacjom opisującym jej niełatwe życie¹³. W Polsce nie mogła studiować, wyjechała więc w 1891 r. do Paryża i rozpoczęła tam studia na Sorbonie. Po uzyskaniu licencjatu z fizyki i matematyki chciała wrócić w 1894 r. do kraju i pracować na uniwersytecie w Krakowie, lecz kobiety jeszcze wówczas nie mogły nawet studiować w Uniwersytecie Jagiellońskim. Maria Skłodowska nie uzyskała więc posady w laboratorium fizycznym prof. Augusta Witkowskiego¹⁴. Wróciła do Paryża, gdzie wspólnie z mężem Piotrem Curie podjęła pracę nad promieniowaniem uranu i w 1898 r. odkryła nowe pierwiastki polon i rad. Wyniki tych badań uczeni ogłosili w kilku publikacjach¹⁵. W 1903 r. Maria Skłodowska-Curie obroniła pracę doktorską¹⁶. W tym samym roku wspólnie z Piotrem Curie

¹³ Publikacji o życiu uczoney jest bardzo wiele, wymienimy więc tylko te najważniejsze w opinii autorki: Skłodowska-Curie 1959; E. Curie 1997; Joliot-Curie 1998; Brian 2006; Kabzińska i in. 1994; Cotton 1965.

¹⁴ Rafalska-Łasocha 2015.

¹⁵ P. Curie, Mme P. Curie 1898; P. Curie, Mme P. Curie, Bémont 1898; P. Curie, Mme P. Curie 1900.

¹⁶ Mme Skłodowska-Curie 1903.

i Henri Becquerel otrzymała Nagrodę Nobla za badania odkrytego przez Becquerela promieniowania. Po śmierci męża, który zginął w tragicznym wypadku w 1906 r., objęła po nim katedrę fizyki na Sorbonie, a w 1908 r. została pierwszą kobietą profesorem tej uczelni. Przez lata borykała się samotnie ze zorganizowaniem laboratorium i badaniami nad wydzielaniem i właściwościami nowo odkrytych pierwiastków promieniotwórczych. Publikując wszystkie wyniki i nie zastrzegając swych rezultatów patentowymi obwarowaniami, znacznie przyczyniła się do szybkiego rozwoju przemysłu radowego i zastosowania substancji promieniotwórczych do celów medycznych. Po śmierci uczoney, w trakcie uroczystości na jej cześć Albert Einstein powiedział:

Kiedy życie tak niezwyklej osobowości jak Pani Curie dobiegło końca, powinniśmy pamiętać o jego znaczeniu dla całej ludzkości. Wartości etyczne reprezentowane przez czołowe osobistości w każdym pokoleniu mają bowiem głębsze znaczenie dla tego pokolenia i całego biegu historii niż tylko ich intelektualne osiągnięcia (Ham 2002–2003).

Od czasu aktywności naukowej Marii Skłodowskiej-Curie minęło ponad sto lat. Kolejne rocznice związane z jej odkryciami i jej osobą są wciąż okazją do przypomnienia osiągnięć uczoney i prezentowanych przez nią wartości. Taką okazją była również 150. rocznica urodzin, która w Polsce i we Francji obchodzona była szczególnie uroczysto. Nie sposób opisać wszystkich wydarzeń związanych z tą okrągłą rocznicą, warto jednak wspomnieć chociaż niektóre z nich, zorganizowane w wielkich i całkiem małych miastach i wioskach. Wydarzeń, które miały ogromny, światowy zasięg i takich, które skierowane były do lokalnej społeczności szkół lub innych instytucji użyteczności publicznej.

2. Uroczystości rocznicowe we Francji

Maria Skłodowska urodziła się w Warszawie, ale we Francji spędziła swe zawodowe życie i tam też miały miejsce najważniejsze wydarzenia w jej pracy naukowej. Chociaż przez cały rok 2017 zorganizowano wiele różnorodnych wydarzeń poświęconych uczoney, najważniejszy był jednak dzień jej urodzin – 7 listopada.

Panteon

W paryskim Panteonie, gdzie przy wejściu wryto słowa: „*Wielkim Ludziom – Wdzięczna Ojczyzna*” i gdzie spoczywają prochy Marii i Piotra Curie, otwarto uroczyste wystawę „Maria Curie – kobieta w Panteonie”. Zorganizowały ją Instytut Curie, Muzeum Curie i Centrum Zabytków Narodowych w Paryżu. Wśród prezentowanych eksponatów można było zobaczyć dokumenty, fotografie, listy, przyrządy naukowe i przedmioty osobiste, przybliżające zwiedzającym obraz Marii Skłodowskiej-Curie jako naukowca, ale także jako kobiety i matki. Wystawa podzielona była na pięć części, obrazujących kolejne etapy w życiu uczzonej. Opisy eksponatów i plansze wystawowe prezentowane były w trzech językach: francuskim, angielskim i polskim.

Ryc. 1. Plakat i zaproszenie na otwarcie wystawy w Panteonie
(ze zbiorów Alicji Rafalskiej-Łasochy).

Ryc. 2. Ceremonia otwarcia wystawy „Maria Curie – kobieta w Panteonie” – przemowa ambasadora RP we Francji Tomasza Młynarskiego (fot. Alicja Rafalska-Łasocha).

W otwarciu wystawy uczestniczył ambasador RP we Francji Tomasz Młynarski, wnuki Marii i Piotra Curie – prof. Hélène Langevin-Joliot i prof. Pierre Joliot, przedstawiciele organizatorów, politycy i wielu gości zaproszonych z całego świata. Ambasador Młynarski podkreślił w swoim przemówieniu, że Maria Skłodowska-Curie jest symbolem walki o przesuwanie granic nauki, ale również granic obowiązujących norm społecznych. Powiedział również:

należy pamiętać, że Maria Skłodowska-Curie, Polka, która przyjechała do Francji, żeby podjąć studia, nigdy nie zapomniała o swojej Ojczyźnie, znajdującej się wówczas pod zaborami. Zabiegala o uznanie i rozwój polskiej nauki, a jej największym marzeniem – jak sama mówiła – było utworzenie Instytutu Radowego w Warszawie.

Wystawa w Panteonie była eksponowana do 4 marca 2018 r. Zwiedziło ją zapewne liczne grono Francuzów i zagranicznych turystów tłumnie odwiedzających Paryż. W otwarciu wystawy uczestniczyli również goście

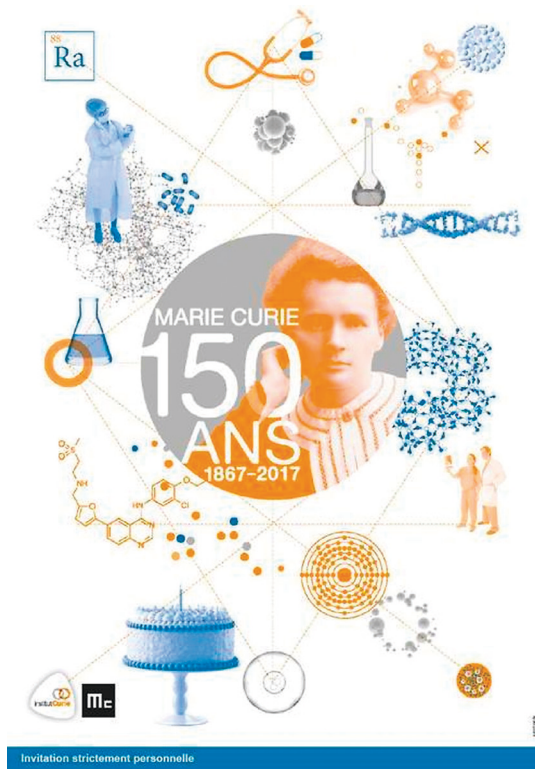

Ryc. 3. Fragment wystawy „Maria Curie – kobieta w Panteonie”
(fot. Alicja Rafalska-Łasocha).

z Polski, a pośród nich prorektor ds. studenckich Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie prof. dr hab. Urszula Bobryk, prof. dr hab. Krzysztof Pomorski z Katedry Fizyki Teoretycznej UMCS, pani Małgorzata Ewa Rosen – kustosz Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie Polskiego Towarzystwa Chemicznego w Warszawie, prof. Wiesław Łasocha z Wydziału Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego, jak też autorka niniejszej publikacji. Licznie odwiedzana była również krypta w podziemiach Panteonu, gdzie znajdują się sarkofagi z prochami Marii i Piotra Curie.

Instytut Curie

Popołudniową sesję poświęconą uczzonej, która miała miejsce w Instytucie Curie przy ul. Lhomond 12, rozpoczął prezydent Instytutu prof. Thierry Philip okolicznościowym przemówieniem. Następnie głos zabraly przedstawicielki rządu Francji pani Frédérique Vidal – minister szkolnictwa wyższego, badań naukowych i innowacji oraz pani Agnès Buzyn – minister solidarności i zdrowia, wspominając zasługi naszej rodaczki dla nauki i społeczeństwa we Francji i na świecie. Następnie zaprezentowano film,

Ryc. 4. Zaproszenie na uroczystą sesję poświęconą Marii Curie w Instytucie Curie w Paryżu
(ze zbiorów Alicji Rafalskiej-Łasochy).

w którym pokazano znaczenie postaci uczonej dla międzynarodowej społeczności poprzez indywidualne wypowiedzi osób w różnym wieku, o różnym statusie społecznym i różnej narodowości¹⁷.

W trakcie sesji zabrała również głos Andrée Dutreix, współpracowniczka Ireny Joliot, pierwsza uczona specjalizująca się w fizyce medycznej we Francji, oraz wnuki Marii, szczególnie podkreślając znaczenie odkryć uczonej i jej zasługi dla medycyny. Wspominano zarówno jej udział w organizacji służby radiologicznej w czasie I wojny światowej, jak też późniejsze zaangażowanie w prace nad wykorzystaniem promieniowania do walki z chorobami nowotworowymi.

¹⁷ Institut Curie [2017](#).

Agnès Buzyn,
Ministre des Solidarités et de la Santé

Thierry Philip,
Président de l'Institut Curie

Les petits-enfants de Pierre et Marie Curie,

ont le plaisir de vous inviter à l'hommage qui sera rendu
à Marie Curie à l'occasion du 150ème anniversaire de sa naissance

le mardi 7 novembre 2017
de 14h à 17h à l'Institut Curie
Amphithéâtre Constant Burg - 12 rue Lhomond, 75005 Paris

Confirmation nécessaire auprès de secretariat.president@curie.fr
RSVP avant le vendredi 20 octobre 2017

PROGRAMME

14h - Amphithéâtre Constant Burg
12 rue Lhomond, Paris 5^e

Accueil par Thierry PHILIP, président de l'Institut Curie

Témoignages :
L'héritage scientifique de Marie Curie par Reynald PAIN, directeur de l'IN2P3, Institut national de physique nucléaire et de physique des particules
L'héritage médical de Marie Curie par Andrée DUTREIX, physicienne médicale

Diffusion de la vidéo « J'ai rencontré Marie Curie »
Témoignages des petits-enfants de Pierre et Marie Curie : Pierre JOLIOT et Hélène LANGEVIN-JOLIOT

Remise des prix Curie par Pierre FUMOLEAU, directeur de l'Ensemble Hospitalier et Geneviève ALMOUZNI, directrice du Centre de Recherche de l'Institut Curie

Inauguration de la chaire de radiothérapie
Institut Curie – PSL par Alain FUCHS, président de Paris Sciences et Lettres

Remise du prix de l'association Curie et Joliot-Curie par Edouard BRÉZIN, physicien, président de l'association Curie et Joliot-Curie

Diffusion de la vidéo « Pour moi Marie »
Performance artistique par Elisabeth DUDA et Elisabeth URLIC

16h - Jardin du musée Curie -
1 rue Pierre et Marie Curie, Paris 5^e

Dénomination du jardin Marie Curie par Małgorzata Ewa ROSEN, conservatrice du musée Maria Skłodowska-Curie de Varsovie

Dévoilement de la plaque « Historical Site of the European Physics Society » par Michel SPIRO, physicien, président de la Société Française de Physique

Performance du street-artist LAZOO

Ryc. 5. Program uroczystej sesji poświęconej Marii Curie w Instytucie Curie w Paryżu (ze zbiorów Alicji Rafalskiej-Lasochy).

Wielokrotnie w trakcie uroczystości rocznicowych podkreślano osobiste zaangażowanie uczoney w wykonywanie badań rentgenowskich rannych żołnierzy na wielu frontach francuskich działań wojennych. Dzień urodzin Marii jest bliski dacie zakończenia Wielkiej Wojny (11 listopada), we Francji dzień ten świętowany jest w szczególny sposób. Dobitnie podkreślano więc też udział Marii w szkoleniu lekarzy wojskowych i uświadamianiu im użyteczności promieni Roentgena w lokalizacji odłamków w ciałach rannych żołnierzy. Pomimo że od okrycia promieni X (1895 r.) do czasów I wojny światowej minęły dwie dekady, wiedza na temat ich zastosowania do celów medycznych nie była powszechna. Zaangażowanie Skłodowskiej-Curie w tej dziedzinie było bardzo znaczące. Uczona przeprowadziła wiele szkoleń na temat wykorzystania promieni X w medycynie, a po wojnie napisała książkę pt. *Radiologia*

Ryc. 6. Maria Skłodowska-Curie w czasie szkolenia personelu medycznego o zastosowaniu promieni X w medycynie (licencja PD, Wikimedia Commons).

Ryc. 7. Uroczyste otwarcie ogrodu Marii Curie. Stoją od lewej: Prof. Pierre Joliot, Prof. Thierry Philip, pani Małgorzata Rosen i pan Renaud Huynh (fot. Alicja Rafalska-Łasocha).

i wojna, by upowszechnić znaczenie zastosowania nowych technik diagnostycznych do celów medycznych¹⁸.

Na zakończenie uroczystej sesji wręczono nagrody Fundacji Curie młodym badaczom, po czym aktorka Elżbieta Duda i wiolonczelistka Elisabeth Urlic zaprezentowały montaż słowno-muzyczny nawiązujący do biografii Marii Skłodowskiej-Curie.

Muzeum Curie

Po zakończeniu uroczystej sesji jej uczestnicy udali się do ogrodu Muzeum Curie przy ul. Pierre et Marie Curie 1, gdzie pani Małgorzata Ewa Rosen, kustosz Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie Polskiego Towarzystwa Chemicznego w Warszawie, wspólnie z prezydentem Instytutu Curie prof. Thierry Philipem i dyrektorem Muzeum Curie Renaud Huynhem, w obecności wnuków Marii i licznie zgromadzonych gości nadali ogrodowi imię Marii Curie. Ogród ten powstał, zanim jeszcze zbudowano laboratorium Curie. Uczona sama sadziła w nim drzewa, a potem ogród był miejscem krótkiego odpoczynku, w trakcie i po pracy, dla wszystkich pracowników laboratoriów Instytutu Radowego.

Zainteresowanie uczonej przyrodą jest mało znanym elementem jej życia i ostatnio zostało ono przypomniane w ramach obchodów rocznicowych¹⁹. W ogrodzie przy Muzeum Curie prezentowana była też wystawa „Maria Skłodowska-Curie i świat” przygotowana przez muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie i Muzeum Curie w Paryżu. Paryskie muzeum jest również organizatorem wielu innych wydarzeń związanych z rocznicą urodzin Marii. Są wśród nich wykłady, spotkania i inne imprezy przypominające sylwetkę i osiągnięcia uczoney²⁰.

Ambasada Polska w Paryżu

Oprócz udziału pracowników ambasady w otwarciu wystawy w Pantheonie, w dniu 7 listopada 2017 r. w budynku ambasady miało miejsce spotkanie z autorkami książek o Marii Skłodowskiej-Curie paniami Marie-Noëlle Himbert i Natachą Henry. Zebranych, wśród których byli

¹⁸ M. Curie 1921

¹⁹ Rafalska 2017. Wystawa „Maria Skłodowska-Curie i kwiaty”, zorganizowana przez Wydział Chemii UJ, eksponowana była w wielu ogrodach botanicznych w Polsce – zob. relacje z wystawy: Wydział Chemii UJ [2017](#).

²⁰ Muzeum Curie w Paryżu [2017](#).

francuscy deputowani i przedstawiciele Grupy Przyjaźni Francja-Polska w Zgromadzeniu Narodowym, przywitał ambasador Tomasz Młynarski, który powiedział, że obok osiągnięć naukowych, Maria Skłodowska-Curie prezentowała wartości i idee niejednokrotnie wykraczające poza czasy, w których żyła, a także stanowiła – i stanowi nadal – swoisty pomost pomiędzy Polską a Francją. W trakcie spotkania mówiono o szczególnej relacji Marii z siostrą Bronisławą Dłuską, wykształconą również na Sorbonie, a pracującą w Polsce lekarką, która zrobiła bardzo wiele dla zorganizowania Instytutu Radowego w Warszawie. Podkreślono też szczególne zaangażowanie Marii w wykorzystanie promieniowania rentgenowskiego dla ratowania życia rannych żołnierzy. W 1915 r. w liście do jednego z kolegów fizyków Maria pisała:

Nie mogąc służyć nieszczęsnej mojej ojczyźnie skąpanej
we krwi po przeszło stu latach cierpień, postanowiłam od-
dać wszystkie siły mojej ojczyźnie przybranej²¹.

Zorganizowała przenośne, mieszczące się w podarowanych jej autach, stacje radiologiczne nazywane Petit Curie, jako jedna z pierwszych kobiet we Francji uzyskala prawo jazdy i jeździła po frontach działań wojennych, wykonując prześwietlenia rannych żołnierzy.

3. Uroczystości rocznicowe w Polsce

Imię Marii Skłodowskiej-Curie nosi w Polsce wiele ulic, szkół, szpitali i innych miejsc, instytucji i organizacji. Uroczystości rocznicowe rozpoczęły się już na początku 2017 r. na terenie całego kraju. Ponieważ, jak wspomniano wyżej, trudno byłoby wymienić je wszystkie, ograniczmy się do kilku przykładów.

Polskie Towarzystwo Chemiczne i Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie

Warszawa, miasto rodzinne Marii, zawsze była bliska jej sercu. Tam powstał bliźniaczy do paryskiego Instytut Radowy – wielkie marzenie uczzonej. Kiedy po raz ostatni Maria odwiedziła Warszawę, biorąc udział w otwarciu Instytutu, w liście do córki Ewy pisała:

²¹ E. Curie 1997, s. 306.

Poszłam wczoraj na samotny spacer w stronę Wisły. Rzeka leniwie toczy w szerokim łózysku swe wody, które z bliska wydają się mętne, lecz w dali błękitnieją odbłaskami nieba. Urocze ławice piasku, rzucone tu i ówdzie, złocą się w promieniach słońca kapryśnymi skrętami kierując bieg fal. Wzdłuż brzegu tych mielizn olśniewająco jasne pasy znaczą granicę głębi. Czuję nieodpartą potrzebę błędzenia po owych plażach, świetlistych, precudnych. [...] Jest jedna piosenka krakowska, która mówi, że czar tych polskich wód jest tak wielki, iż kto je raz pokochał, nie zapomni ich do grobu. Co do mnie te słowa są całkiem prawdziwe. Ta rzeka ma dla mnie powab, którego istoty nawet pojąć nie potrafię (E. Curie 1997).

W Warszawie ma swoją siedzibę Polskie Towarzystwo Chemiczne, a w kamienicy, w której przyszła na świat, działa Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie. Pod patronatem tych instytucji odbywały się przez cały 2017 rok różne imprezy przypominające sylwetkę i odkrycia uczzonej²². Pracownicy muzeum i władze PTCh aktywnie współpracowali z wieloma instytucjami w kraju i za granicą w organizacji różnorodnych wydarzeń związanych z rolą Marii Skłodowskiej-Curie w rozwoju nauki o promieniotwórczości. Kulminacyjnym punktem obchodów była konferencja „Medicina – Scientia – Cultura” (6–8.11.2017), z udziałem wnuków uczzonej i gości z Paryża, zakończona uroczystą galą w dniu 9 listopada. Było to wydarzenie naukowo-kulturalne obejmujące wykłady ekspertów na temat związków uczzonej z medycyną, naukami ścisłymi i społecznymi, wystawy i spektakle artystyczne²³.

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

150. urodziny patronki świętowano również uroczystie na uniwersytecie w Lublinie. Liczne imprezy dla studentów, uczniów i szerokiej publiczności trwały przez cały rok 2017²⁴. Były spotkania z twórcami pokazanego na początku 2017 r. na ekranach polskich kin filmu o Noblistce,

²² Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie [2017](#).

²³ Centrum Dydaktyczne, Warszawski Uniwersytet Medyczny [2017](#).

²⁴ Zob. program obchodów: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie [2017a](#).

wystawy, wykłady i konkursy. Najmłodszy mogli zapoznać się z sylwetką uczzonej w ramach Uniwersytetu Dzieci, a w październiku ukazał się specjalny numer *Wiadomości Uniwersyteckich* w całości poświęcony patronce uczelni²⁵.

Po uroczystościach paryskich i warszawskich Lublin odwiedziła również delegacja z Paryża: wnuki Marii, dyrektor Muzeum Curie Renaud Huynh i dr Natalie Pigeard-Micault. Na ręce prorektora ds. nauki i współpracy międzynarodowej prof. Radosława Dobrowolskiego paryscy goście przekazali cenny dar związany z patronką UMCS: porozumienie pomiędzy Marią Curie, Claudiussem Regaud (Instytut Curie) oraz Emile'em Roux (Instytut Pasteura). Dokument zawiera oficjalne pozwolenie na wykorzystanie radu do badań ludzi.

Inne wydarzenia jubileuszowe

Oprócz wymienionych powyżej uroczystości związanych ze 150. rocznicą urodzin Marii Skłodowskiej-Curie, w wielu miejscach Polski i świata również przypominano sylwetkę uczzonej. Dla podkreślenia jej znaczenia w przestrzeni społecznej Poczta Polska wyemitowała kartkę pocztową i znaczek, honorując w ten sposób sylwetkę i osiągnięcia Noblistki.

Ryc. 8. Karta pocztowa wyemitowana przez Poczte Polską z okazji 150. rocznicy urodzin Marii Skłodowskiej-Curie (ze zbiorów Alicji Rafalskiej-Łasochy).

²⁵ Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie [2017c](#).

Ryc. 9. Znaczek pocztowy wyemitowany przez Poczte Polską z okazji 150. rocznicy urodzin Marii Skłodowskiej-Curie (ze zbiorów Alicji Rafalskiej-Łasochy).

W obchody jubileuszu włączyły się również wydarzenia artystyczne. W początku roku miała miejsce premiera fabularnego filmu *Maria Skłodowska-Curie* nakręconego w koprodukcji francusko-niemiecko-polsko-belgijskiej, w reżyserii Marie Noëlle. Spektakl teatralny *Promieniowanie, czyli rzecz o Marii Skłodowskiej-Curie* według scenariusza i w reżyserii Kazimierza Brauna wystawiano w Teatrze Słowackiego w Krakowie, a Towarzystwo Marii Skłodowskiej-Curie – w Holdzie i Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego zorganizowały również pokaz tej sztuki w Instytucie Teatralnym im. Zbigniewa Raszewskiego w Warszawie. Spektakl ten, grany przez Marię Nowotarską i Agatę Politowską – aktorki działające w Kanadzie w Salonie Poezji, Muzyki i Teatru, pokazano też jesienią 2017 r. w Muzeum Historii Medycyny i Farmacji Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, w The Maria Skłodowska-Curie Saturday School in Wimbledon and Puenty (Anglia) oraz innych miejscach w kraju i poza jego granicami.

Należy wspomnieć, że również w małych polskich szkołach rocznica urodzin Noblistki nie przeszła bez echa. Można by w tym miejscu

Alicja Rafalska-Łasocha
O Marii Skłodowskiej-Curie w 150. rocznicę urodzin

Ryc. 10. Uroczystości urodzinowe Noblistki w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Jagodnem, woj. świętokrzyskie (fot. Jadwiga Rafalska-Kawalec).

Ryc. 11. Uroczystości urodzinowe Noblistki w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Jagodnem, woj. Świętokrzyskie (fot. Jadwiga Rafalska-Kawalec).

przytoczyć wiele placówek edukacyjnych, ale wymienimy tylko szkołę w Zawieprzycach, miejscowości, którą Maria Skłodowska odwiedzała w młodości, spędzając tam beztrudne wakacje u stryja Ksawerego, gdzie w uroczystościach rocznicowych uczestniczyli goście z Paryża, a wśród nich wnuki uczzonej²⁶. Wspomnijmy też niewielką szkołę z oddziałami integracyjnymi w Jagodnem w województwie świętokrzyskim, gdzie również świętowano urodziny Noblistki²⁷. Dla uczniów, wśród których są też dzieci niepełnosprawne, zorganizowano święto z Marią Skłodowską w roli głównej i urodzinowymi słodkościami.

4. Podsumowanie

Łacińska sentencja mówi: *Historia magistra vitae est*, ale obecnie historia, w tym również historia nauki, nie jest przedmiotem szczególnego zainteresowania społeczeństwa. Liczba i zasięg wydarzeń związanych z upamiętnieniem i przypomnieniem sylwetki Marii Skłodowskiej-Curie w 150. rocznicę jej urodzin były jednak imponujące. Co więc sprawia, że niektóre postaci historyczne są wciąż ważne i aktualne w świadomości społecznej na całym świecie? Czy przyznana dwukrotnie Nagroda Nobla i odkrycie polonu i radu przez kobietę, w tak ciężkich warunkach, odegrały najważniejszą rolę we współczesnym postrzeganiu tej postaci? W 25-lecie tego odkrycia laureat Nagrody Nobla, francuski fizyk Jean Perrin, rolę Marii i znaczenie jej pracy tak określił:

W tym to właśnie momencie zaznacza się w tej współpracy obojga małżonków osobisty wpływ Marii Curie. Piotra Curie, który przede wszystkim był fizykiem, interesowały same właściwości promieniowania. Niewiele przywiązywał wagi do konieczności wyodrębnienia nowej substancji, do otrzymania jej próbki. To osiągnięcie zawdzięczamy upartej woli pani Curie; bez przesady stwierdzić można, że jest to kamień węgielny, na którym spoczywa gmach promieniotwórczości (Zapiór 1968a).

²⁶ Zob. relację z wydarzeń w Zawieprzycach: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie [2017b](#).

²⁷ Zob. fotorelację i opis uroczystości: Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi w Jagodnem [2017](#).

O roli badań naukowych w życiu Marii Skłodowskiej-Curie jej biografka Eugénie Cotton pisała:

Dla Marii Curie powołanie naukowe było rodzajem kapłaństwa. Sama znalazła w pracy badawczej zaspokojenie tak żywego u Niej głodu wiedzy i podziwu dla piękna. Była szczególnie wrażliwa na piękno nauki. Nauce otwierającej przed gnanyimi żądzą przygody odkrywcami wciąż nowe horyzonty, nauce uzdrawiającej, niosącej ludzkości postęp i łagodzącej ludzkie cierpienia, poświęciła swe życie²⁸.

Do powyższych cytatów dodajmy jeszcze słowa samej uczzonej:

Mój mąż, a również i ja sama zawsze byliśmy przeciwni czerpaniu jakichkolwiek zysków materialnych z naszego odkrycia. Od samego początku ogłosiliśmy metodę przygotowania radu ze wszystkimi szczegółami. Nie wzięliśmy żadnego patentu i nie zastrzeżliśmy sobie żadnych korzyści od producentów. Nie ukryliśmy żadnego najdrobniejszego szczegółu i tylko dzięki ścisłości naszych publikacji przemysł radowy tak szybko się rozwinął. [...] Natomiast wielu przyjaciół nie bez słuszności zwracało nam uwagę, że gdybyśmy zastrzeżli swoje prawa, mielibyśmy za co stworzyć doskonały Instytut bez tylu przeszkód, które były wielkim ciężarem dla nas obojga, a dotąd jeszcze są dla mnie. Mimo wszystko sądzę, że postąpiliśmy dobrze.

I jeszcze jeden cytat przywołujący młodość i okres warszawski w życiu Marii. Może właśnie w jej własnych słowach znajdziemy odpowiedź na pytanie, co sprawia, że życie i dzieło Skłodowskiej-Curie są wciąż istotne dla społeczeństwa w XXI wieku. Może jej system wartości i walory etyczne, jak wspomniał Einstein, są ponadczasowe i aktualne również obecnie.

Pozostały mi z owych czasów jasne wspomnienia ze wspólnej pracy umysłowej i społecznej z kolegami. Środki działania były oczywiście znikome, a podobnie i wyniki. Dotąd

²⁸ Cotton 1965.

jednak sędzę, że idee, które przyświecały nam wtedy, wskazują na jedyną drogę istotnego postępu społecznego. Niepodobna zbudować lepszego świata bez poprawy losu pojedynczych ludzi; dlatego każdy dążyć winien do poprawy własnej doli, a jednocześnie dzielić odpowiedzialność za całą ludzkość. Jest bowiem szczególnym obowiązkiem pomagać tym, którym możemy być najbardziej użyteczni (Sklódowska-Curie 1959, ss. 20–21).

Bibliografia

- Brian, Denise 2006: *Rodzina Curie*. Warszawa: Wydawnictwo Amber.
- Centrum Dydaktyczne, Warszawski Uniwersytet Medyczny 2017: Program konferencji „Medicina – Scientia – Cultura”. Dostęp online (12.12.2017): <http://msc2017.pl/index.php?id=1>.
- Cotton, Eugenia 1965: *Rodzina Curie i promieniotwórczość*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Curie, Eve 1997: *Maria Curie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Curie, Maria 1898: Rayons émis par les composés de l'uranium et du thorium. *Comptes rendus de l'Académie des Sciences* 126, ss. 1101–1103. Publikacja dostępna online (9.12.2017): http://www.academie-sciences.fr/pdf/dossiers/Curie/Curie_pdf/CR1898_p1101.pdf.
- Curie, Maria 1921: *La radiologie et la guerre*. Paris, Librairie Félix Alcan. Publikacja dostępna online (9.12.2017): https://www.irphe.fr/~clanet/otherpaperfile/articles/PierreCurie/N0067970_PDF_1_168.pdf.
- Curie, Piotr; Mme P. Curie, 1898: Sur une substance nouvelle radioactive, contenue dans la pechblende. *Comptes rendus de l'Académie des Sciences* 127, ss. 175–178. Publikacja dostępna online (9.12.2017): http://www.academie-sciences.fr/pdf/dossiers/Curie/Curie_pdf/CR1898_p175_178.pdf.
- Curie, Piotr; Mme P. Curie, 1900: Les nouvelles substances radioactives et les rayons qu'elles émettent. *Rapports présentés au congrès international de physique*, III, ss. 79–114.
- Curie, Piotr; Mme P. Curie, Bémont, Gustave 1898: Sur une nouvelle substance fortement radio-active, contenue dans la pechblende, *Comptes rendus de l'Académie des Sciences* 127, ss. 1215–1217. Publikacja dostępna online (9.12.2017): http://www.losavancesdelaquimica.com/wp-content/uploads/1898_NI_CR_1215_Curie_Radiactividad_Pechblenda_BR.pdf.

Ham, Denise 2002–2003: Marie Skłodowska Curie: The Woman Who Opened the Nuclear Age. *21st Century. Science & Technology Magazine* 15(4), Winter 2002–2003, s. 59. Publikacja dostępna online: http://21sci-tech.com/articles/wint02-03/Marie_Curie.pdf (9.12.2017).

Institut Curie 2017: Film *Pour moi Marie Curie, c'est...* YouTube. Dostęp online (9.12.2017): https://www.youtube.com/watch?time_continue=11&v=ZgQ-AGmm11Is.

Joliot-Curie, Irène 2017: *Wspomnienie o Marii Skłodowskiej-Curie*. Publikacja dostępna online: <http://www.ifpan.edu.pl/ON-1/Historia/art/8mar.pdf> (9.12.2017).

Kabzińska, Krystyna; Malewicz, Małgorzata; Piskurewicz, Jan; Różewicz, Jerzy 1994: *Korespondencja polska Marii Skłodowskiej-Curie: 1881–1934*. Warszawa: Wydawnictwa IHN PAN.

Mould, Richard 2007: *Radium History Mosaic*. Warszawa: Maria Skłodowska-Curie Memorial Cancer Center and Institute of Oncology.

Muzeum Curie w Paryżu 2017 (9.12.2017): Program imprez organizowanych przez Muzeum Curie w Paryżu. Dostęp online: <http://musce.curie.fr/visiter/visiteurs-individuels/presentation>.

Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie 2017: Program wydarzeń organizowanych przez Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie. Dostęp online (9.12.2017): <http://www.muzeum-msc.pl/historia-muzeum/obchody-rocznicy/146-jubileuszowe-logo-obchodow-150-rocznicy-urodzin-marii-sklodowskiej-curie>.

Rafalska-Łasocha, Alicja 2015: *Maria Skłodowska-Curie i jej kontakty ze środowiskiem krakowskim*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, ISBN 978-83-7676-221-0. Publikacja dostępna online (9.12.2017): <http://pau.krakow.pl/index.php/pl/wydawnictwo/publikacje-on-line/inne/alicia-rafalska-lasocha-maria-sklodowska-curie>.

Rafalska-Łasocha, Alicja 2017: Maria Skłodowska-Curie i kwiaty. *Wiadomości Uniwersyteckie*, październik 2017, ss. 39–42. Publikacja dostępna online (9.12.2017): http://serwisy.umcs.lublin.pl/wiadomosci/wu_237_net.pdf.

Mme Skłodowska-Curie, Marie 1903: *Doctoral thesis by Marie Skłodowska-Curie*, 1903. Publikacja dostępna online (9.12.2017): [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Doctoral_thesis_by_Marie_Curie_\(1903\).pdf](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Doctoral_thesis_by_Marie_Curie_(1903).pdf)

Skłodowska-Curie, Marie 1959: *Autobiografia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi w Jagodnem 2017: Urodziny Pani Marii w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Jagodnem. Dostęp online (12.12.2017): http://www.spjagodne.szkolnastrona.pl/index.php?pn=new&idg=mg_28&id=226&action=show.

- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie 2017a: Program imprez organizowanych przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Dostęp online (12.12.2017): <http://www.umcs.pl/pl/urodziny marii.htm>.
- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie 2017b: 150. Rocznicą Urodzin Marii Curie-Skłodowskiej (1867–2017). Galeria zdjęć. Listopad 2017. Delegacja z Paryża w Zawieprzycach. Dostęp online (12.12.2017): <http://www.umcs.pl/pl/galeria-150-rocznica-urodzin-marii-curie-sklodowskiej-umcs-lublin,11942,delegacja-z-paryza-w-zawieprzycach,57387.htm>.
- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie 2017c: 150. Rocznicą Marii Curie-Skłodowskiej 1876–2017. *Wiadomości Uniwersyteckie* nr 8/237. Dostęp online (12.12.2017): http://serwisy.umcs.lublin.pl/wiadomosci/wu_237_net.pdf.
- Wydział Chemii UJ 2017: „Maria Skłodowska-Curie i kwiaty”. Wystawa zorganizowana przez Wydział Chemii UJ. Dostęp online (12.12.2017): <http://www.biurokarier.chemia.uj.edu.pl/wystawy/maria-sklodowska-curie-i-kwiaty>.
- Zapiór, Bronisław 1969: Wpływ dzieła Marii Skłodowskiej-Curie na rozwój nauk chemicznych. Odczyt wygłoszony w Auli UJ w dniu 12 grudnia 1967 roku z okazji obchodu 100 rocznicy urodzin Marii Skłodowskiej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Chemiczne* 14, ss. 9–29.
- Zapiór, Bronisław 1969: *Działalność Marii Skłodowskiej-Curie a rozwój chemii*. Kraków: Państwowe Wydawnictwo Naukowe Oddział w Krakowie.